

KIBRIS RUM KESİMİ TARİH DERS KİTAPLARINDA “TÜRK” VE “TÜRKİYE” İMAJI

Nuri KÖSTÜKLÜ¹

Özet

Bilindiği üzere günümüz Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli dış politika meselelerinden biri de “Kıbrıs Meselesi”dir. 1877- 1878 Osmanlı- Rus Savaşı'nın siyasî sonuçlarından olarak, Kıbrıs'ın idaresinin İngilizlere geçmesiyle birlikte, Türkler açısından günümüze kadar sürecek bir “Kıbrıs Meselesi” de başlamış bulunuyordu. Balkan Savaşları ve arkasından I. Dünya Savaşı'nın getirdiği şartlar Kıbrıs Türkleri'nin problemlerini gittikçe artırdı. 1958 Zürih ve 1959 Londra Antlaşmaları çerçevesinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti de barış ve huzur ortamını getiremediği gibi, Ada Türkleri'ne yönelik baskı ve sindirme harekâtı, dozunu artırarak devam etti. Ada'nın Yunanistan'a ilhaki anlamına gelen “Enosis”i gerçekleştirme harekâtı, garantör ülke olarak Türkiye tarafından 1974 Kıbrıs Barış Harekâtıyla önlendi. Bu tarihten itibaren Kıbrıs Türkleri barış ve huzur ortamına kavuşmaya başladı. Bu barış ve huzur ortamında Ada'daki Türkler, siyasî erklerini de ispat ederek KKTC adıyla kendi devletlerini kurarak medenî dünyada insanca ve hür olarak yaşama ve tanınma mücadelesi içine girdiler. Ancak, “Enosis” idealini hiçbir zaman zihinlerinden silemeyen Kıbrıs Rumları, Adanın tümünü temsil ettiği iddiasıyla, kalıcı bir barışın tesisine katkı sağlamaktan uzak durmaktadır. Bugün Kıbrıs Türkleri hür ve eşit şartlarda Adada var olmanın mücadelesi içindedirler. Her iki toplum arasında eşitlik ve dostluk duygularının gelişmesi şüphesiz eğitim sisteminde “öteki” kavramına bakışla yakından alakalıdır. Bu açıdan ders kitaplarında ve özellikle “tarih ders kitapları”nda her iki toplumun birbirine bakışı, gelecekte kurulması düşünülen kalıcı barışın tesisi açısından önem arz etmektedir. Bu düşüncelerden hareketle, bu bildiride, Kıbrıs Rum Kesimi tarih ders kitaplarında “Türk” ve “Türkiye” imajı, tespit edilmiştir. Sözkonusu tarih ders kitaplarında halen okutulmakta olan Lise kitapları esas alınırken, yeri geldiğinde ilköğretim kitapları da dikkate alınmıştır. Kıbrıs Rum Kesimi eğitimi, Yunanistan eğitim sisteminin bir parçası olduğundan, Kıbrıs Rum Kesimi ders kitaplarında ortaya konan “Türk” imajı, bir bakıma Yunanistan ders kitaplarındaki “Türk” kavramı hakkında da önemli ipuçları verecektir. Dolayısıyla Ada Rumlarındaki “Türk” ve “Türkiye” imajı tespit edilirken, Balkan barışı açısından fevkalâde önem arz eden “Yunanistan'ın Türk dünyasına bakışı” da kısmen anlaşılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Meselesi, Rum Ders Kitapları, Türk ve Türkiye İmajı, Enosis.

THE IMAGE OF “TURK” AND “TURKIYE” IN HISTORY COURSE BOOKS IN SOUTHERN GREEK CYPRUS

Abstract

As it is known, one of the foreign affair priorities of Turkish Republic is the problem of cuprus. A “Cyprus problem” that started with British protectorate as a political result of 1877-1878 Ottoman-Rusia War has continued up to now. The conditions caused by Balkan Wars and World War I. just afterwards increased the problems of Cupriot Turks day by day. The Republic of Cyprus, founded in the frame of 1958 Zurih and 1959 London treaties brought no

¹ Prof. Dr., Konya N.E. Üniversitesi, A.Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, nkostuklu@gmail.com

peace atmosphere, and the withchunt conducted against the Turks in Cyprus went on increasing day by day. The activities of implementing “Enosis,” which means to incorporate the Cyprus into Greece, was warded off by Turkey as a guarantor state through Cyprus Peace Operation. The Cypriot Turks hence started to gain atmosphere of peace. Proving their political power by founding their own state, the Turks on the Island started a new struggle of experiencing a humanly independent life and being recognised; however, with the claim that they represented the whole island, the Cypriot Greeks have never been able to wipe out the ideal of “Enosis” and hence are still far from contribution to enacting permanent peace. The Cypriot Turks are campaignig for leading an independent and equal life.

Developing the sence of equality and friendship between the two societies is closeley related with viewing the concept of “the other” in the system of education. Therefore, the views of two societies about each other recorded in the the course books, especially the history books are important with regard to the intended permanent peace. With regard this thought, the image of “Turk” and “Turkiye” in the history books of Cypriot Greeks will be determined in this paper. Virtually the course books for high school are intended in this paper, but the books prepared for the primary schools will also be handled when occasion arises. As the education in the Greek Cyprus is a part of education in Greece, the image of “Turk” introduced in Greek Cyprus will give us important clues about the image of “Turk” introduced in the course books in Greece. Therefore, the view of Greeks about Turkish world, which has an importance with regard to the peace in Balkan peninsula, will partly be understood through determining the image of “Turk” and “Turkiye” in the minds of Greeks on the Island.

Key Words: “Cyprus Problem.” “Greek Coursebooks,” “the Image of Turk and Turkiye,” “Enosis”

I- GİRİŞ

Bilindiği üzere günümüz Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli dış politika meselelerinden biri de “Kıbrıs Meselesi”dir. 1877- 1878 Osmanlı- Rus Savaşı’nın siyasî sonuçlarından olarak, Kıbrıs’ın idaresinin İngilizlere geçmesiyle birlikte, Türkler açısından günümüze kadar sürecek bir “Kıbrıs Meselesi” de başlamış bulunuyordu. Balkan Savaşları ve arkasından I. Dünya Savaşı’nın getirdiği şartlar Kıbrıs Türkleri’nin problemlerini gittikçe artırdı. 1958 Zürih ve 1959 Londra Antlaşmaları çerçevesinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti de barış ve huzur ortamını getiremediği gibi, Ada Türkleri’ne yönelik baskı ve sindirme hareketi, dozunu artırarak devam etti. Ada’nın Yunanistan’a ilhakı anlamına gelen “Enosis”i gerçekleştirme darbesinin sonuçları, garantör ülke olarak Türkiye tarafından 1974 Kıbrıs Barış Harekâtıyla önlendi. Bu tarihten itibaren Kıbrıs Türkleri barış ve huzur ortamına kavuşmaya başladı. Bu barış ve huzur ortamında Ada’daki Türkler, siyasî erklerini de ispat ederek KKTC adıyla kendi devletlerini kurarak medenî dünyada insanca ve hür olarak yaşama ve tanınma mücadelesi içine girdiler. Ancak, “Enosis” idealini hiçbir zaman zihinlerinden silemeyen Kıbrıs Rumları, Adanın tümünü temsil ettiği iddiasıyla, kalıcı bir

barışın tesisine katkı sağlamaktan uzak durmaktadır. Bugün Kıbrıs Türkleri hür ve eşit şartlarda Adada var olmanın mücadelesi içindedirler.

Her iki toplum arasında eşitlik ve dostluk duygularının gelişmesi şüphesiz eğitim sisteminde “öteki” kavramına bakışla yakından alakalıdır. Bu açıdan ders kitaplarında ve özellikle “tarih ders kitapları”nda her iki toplumun birbirine bakışı, gelecekte kurulması düşünülen kalıcı barışın tesisi açısından önem arz etmektedir. Bu düşüncelerden hareketle, bu araştırmada, Kıbrıs Rum Kesimi tarih ders kitaplarında “Türk” ve “Türkiye” imajı, tespit edilecektir. Sözkonusu tarih ders kitaplarından halen okutulmakta olan Lise kitapları esas alınırken, yeri geldiğinde ilköğretim kitapları da dikkate alınacaktır. Kıbrıs Rum Kesimi eğitimi, Yunanistan eğitim sisteminin bir parçası olduğundan, Kıbrıs Rum Kesimi ders kitaplarında ortaya konan “Türk” imajı, bir bakıma Yunanistan ders kitaplarındaki “Türk” kavramı hakkında da bazı önemli ipuçları verecektir. Dolayısıyla Ada Rumlarındaki “Türk” ve “Türkiye” imajı tespit edilirken, Balkan barışı açısından fevkalâde önem arzeden “Yunanistan’ın Türk dünyasına bakışı” da kısmen anlaşılabilir olacaktır.

II- RUM TARİH DERS KİTAPLARINDA “TÜRK” VE “TÜRKİYE” İMAJI

Kıbrıs Rum Kesimi tarafından kullanılan tarih ders kitaplarının genel çerçevesi ve temel ilkeleri, Yunanistan tarihindeki baskın modelden türetilmiştir (Papadakis,2008). Bizim burada esas itibarıyla ele aldığımız lise tarih ders kitapları ve gerektiğinde müracaat ettiğimiz ilköğretim ders kitaplarında tarihe yaklaşımda, kronolojik olarak Yunanistan’la aynı modelin uygulandığını söyleyebiliriz. Halen, Rum Kesimi ortaöğretiminde yaygınca okutulan tarih ders kitapları; *Neolitik Dönem’den Roma Dönemine Kıbrıs Tarihi*, *Bizans Dönemi Kıbrıs Tarihi*, *Bizans Kaynaklarıyla Kıbrıs’ın Öğretilmesi*, *Kıbrıs Tarihi Ortaçağ – Modern Dönem 1192 – 1974*, isimlerini taşımaktadır². Türk hakimiyet dönemi ve Türklerle ilgili konu ve değerlendirmelerin bulunduğu “*Kıbrıs Tarihi, Ortaçağ – Modern Dönem 1192 – 1974*” adlı

² Bu kitapların tam künyesi şöyledir;

1-Αγγελική Παντελίδου (Angeliki Pandelidou)– Καλλιόπη Πρωτοπαπα (Kaliori Protopapa), Ιστορία Της Κυπρού Απο Τη Νεολιθική Μεχρι Και Τη Ρωμαική Εποχή (Neolitik Dönem’den Roma Dönemine Kıbrıs Tarihi), yeni baskı, Lefkoşa,2011

2-Χρήστος Αργύρου (Christos Argirou), Διδασκοντας τη Βυζαντινή Κυπρο μεσα απο τις πηγες, (Bizans Kaynaklarıyla Kıbrıs’ın Öğretilmesi), 1.Baskı, Lefkoşa 2011.

3-Αγγελική Παντελίδου (Angeliki Pandelidou)– Κωνσταντία Χατζηκωστή (Konstantia Hadzikosti) , Ιστορία της Κυπρού Βυζαντινή Περιοδος (Bizans Dönemi Kıbrıs Tarihi), yeni baskı, Lefkoşa, 2011

4- Αγγελική Παντελίδου (Angeliki Pandelidou)– Κωνσταντία Χατζηκωστή (Konstantia Hadzikosti), Ιστορία της Κυπρού Μεσαιωνική – Νεότερη (1192 - 1974) (Kıbrıs Tarihi, Ortaçağ – Modern dönem 1192 - 1974), yeni baskı, Lefkoşa, 2011;

İsteğimiz üzerine bu kitapları temin edip tarafıma gönderen Sayın Harid Fedai Bey’e çok teşekkür ediyorum.

tarih ders kitabı (Kıbrıs Tarihi,2011)³, -diğer bazı tarih kitaplarına da göz atmakla birlikte-bizim araştırmamızda mercek altına aldığımız temel kitap durumundadır. Sözkonusu tarih kitabında, “*Venedik Egemenliği- Tarihsel Olaylar ve Dış Politika*” başlığını taşıyan s.63’ten itibaren yaklaşık 260 sayfada Türk hakimiyetini ve Türkleri ilgilendiren konular bulunmaktadır.

Türk hakimiyetinden itibaren Kıbrıs Rum tarihi ele alınırken, önce kronolojik olarak olaylar genel hatlarıyla verilmiş ve daha sonra değişik sayfalarda Türk hakimiyeti farklı konu ve alanlarda irdelenmiştir. Sözkonusu kitaptaki kronolojik akışı řu 5 Ana dönem mantığında toplamak mümkündür; 1-Kıbrıs’ın Türk hakimiyetine geçişi, 2- 17. ve 18. yy. olayları-Ayaklanmalar, 3- 19.yy. gelişmeleri (Yunan İsyanı- Tanzimat Dönemi ve İngiliz hakimiyetine geçişi), 4- Kıbrıs Cumhuriyeti dönemi, 5- 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ve sonrası. Burada ancak bir bildirinin sınırları çerçevesinde bahsedilen kronolojik gelişmelerde Türk kavramına nasıl bakıldığını ele almakla yetineceğiz. Bir bildiri sınırları dışına taşan böyle kapsamlı bir konu ileride tarafımızdan daha ayrıntılı olarak analiz edilecektir.

şimdi, kronolojik akış içinde verilen konulara ve değerlendirmelere bakmak istiyoruz.

1-Kıbrıs’ın Türk Hakimiyetine Geçişi,

Fetih öncesinde Osmanlı’nın durumu řu cümlelerle ele alınmaktadır; “16.yy. ilk yarısında Sultan Selim (1520- 1566) döneminde Osmanlı İmparatorluğu **zorla** elde edilen kazançlar nedeniyle görkemli hale geldi. İmparatorluğuın sınırları Tuna’ya kadar genişlemiş, I. Selim döneminde (1512- 1520) Afrika’nın kapısı açılmış ve buralar fethedilerek halk **yağma** edilmiştir” (Kıbrıs Tarihi, 2011:105). Osmanlı Devleti’nce Kıbrıs’ın fethi bilinen ansiklopedik bilgiler çerçevesinde verilirken; “1570 yılında Türk hücumunun başlamasıyla Adalar ve Yunanistan’ın gerek nüfusu ve gerekse mesafe sebebiyle kayıtsız kaldığı”ndan “Venedik’in de Mısır ve Mora sorunlarıyla uğraştığından... neticede **onur kırıcı** bir antlaşma imzalayarak” (Kıbrıs Tarihi, 2011:64). Kıbrıs’ın Türkler’in eline geçtiği ifade edilmektedir. Bütün bu ifade ve yaklaşımlardan Kıbrıs’ın daha ilk fethi sırasındaki Türkler hakkında “**zorba**”, “**yağmacı**” şeklinde bir niteleme yapıldığı görölüyor.

Bilindiği üzere 9 Eylül 1570’de Lefkoşa ve 11 aylık bir kuşatmadan sonra da 1 Ağustos 1571 tarihinde Mağusa Osmanlı hakimiyetine geçmiş oldu(OİK, 2000:12 vd). Bu gelişmeler ders kitaplarına şöyle yansımıştır; “9 Eylül 1570 yılında şehir (Lefkoşa) elden düşmüş, Türk egemenliğine girmiştir. **Türk bayrağı** duvarlara çekilmiş ve **camii** inşa

³ Bu kitabın Yunanca’dan tercümesinde bize katkı sağlayan, öğrencim Mustafa Kıran’a teşekkür ediyorum. Dış kapak için bkz., Resim:1

edilmiştir... şehirde **yağma** ve **katliam** başladı” (Kıbrıs Tarihi, 2011:67,69). “Mağusa savunmasında 1 Ağustos 1571’de tüm gıda ve cephaneler tükendi. Bitkin savunmacılar beyaz bayrak yükseltip teslim olmayı teklif ettiler. Teslim şartlarına göre Mağusa teslim oldu. Türkler teslim şartlarına uygun davranacakları hakkındaki yeminlerine rağmen, **korkunç işkenceler, katliam, yağma** ve **vahşet** uyguladılar...İşgal sırasında Lefkoşa ve Mağusa’dan her hafta yağma ve bolluk içinde doldurulan gemilerle Sultan’a hediyeler gönderildi... Yunanlı denilen Mary Senato’ya göre teslim olan tutuklu esirler o dönem yaygın olan sistemle bir gemiye doldurulmuş ve barutla patlatılmıştır” (Kıbrıs Tarihi, 2011:72,69). Lise ders kitabında bu ifadeler yer alırken ilkokul düzeyindeki bir ders kitabında “*Türkler’in Lefkoşa’yu Fethi*” başlıklı bölümde şöyle denilmektedir; “Türkler’in bir gün Kıbrıs’ı ele geçirmeye çalışacağı apaçıktı. Sultan’ın devleti öyle genişliyordu ki, minik Kıbrıs **vahşi bir aslanın** pençesinde **güçsüz bir fare** gibiydi” (Polydorou, 1991: 69).

Bu ifadelerden de açıkça anlaşılacağı üzere, Rumlara göre, Osmanlı ile Türk aynı kavramdır. **Türk bayrağı** ve **camii**, Türk fethinin veya Türklerin ilk akla gelen simgelerindendir. Tabii bunların ötesinde Türkler, “**yağmacı**”, “**katliam yapan**”, “**ışkenceci**”, “**sözünde durmayan**”, “**vahşi**” bir millet olarak sunulmaktadır. Türklerle yönelik böyle bir yaklaşımın ve ifadelerin konuyla ilgili hemen bütün tarih ders kitaplarında sıkça geçtiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Pek çok tarih kitabında, bir “Helen (Ellinas)”ı kazığa oturtmuş bir “Türk”ü yansıtan resim örneğinde (YAP,2005:105,Resim:2), Türkler, “**kana susamış**”, “**düşmanca**” ve “**barbar**” bir halk olarak gösterilmektedir. Enteresandır, bazı Avrupa ülkelerinin tarih ders kitaplarında da karikatür ve minyatür şeklinde benzer canlandırmaları görebiliyoruz. Mesela incelediğimiz ilkokul seviyesindeki bir İngiliz tarih ders kitabında “Osmanlı cezalandırmasını gösteren bir minyatür” olarak “kazığa oturtulmuş ve kancaya geçirilmiş insan” figürleri yer almaktadır (Köstüklü, 2006:136,139, Resim:3).

Buraya kadar verdiğimiz Rum tarih ders kitaplarındaki örnekler, Kıbrıs’ta Türk idaresinin inşa dönemi olarak da görebileceğimiz 16.yy. son çeyreğinde, Kıbrıs’ta Türk idaresi veya Türk kavramının nasıl algılandığı hususunda bize bir fikir vermektedir. Şimdi 17. ve 18. yüzyıldaki gelişmelerin ders kitaplarına nasıl yansıdığına bakmak istiyoruz.

2- 17. ve 18. yy. da Kıbrısta Türk İdaresine Bakış

Ders kitaplarında 17. ve 18.yüzyılın; isyanlarla, zorunlu İslamlaştırma, kötü yönetim, tabii afetler ve ağır vergilerle geçtiği hususunun sıkça vurgulandığını görüyoruz. Birkaç örnek vermek gerekirse; Lise tarih ders kitabında şöyle denilmektedir; “17.yüzyılın ilk on yılında Başpiskopos Kristodulas zamanında önemli isyanlar oldu. Victor Zempetou liderli bu isyan

ve Savoy Dukesi isyanı bastırılmış ve böylece Türkler daha sert adımlar atmışlar, birçok Kıbrıslı **zorunlu İslama** geçmek durumunda kalmıştır...bir başka isyancı Vogiatzioglou ve çok sayıdaki destekçisi tutuklandı ve öldürüldü” (Kıbrıs Tarihi, 2011:108). Buradaki ifadelerde, kamu nizamını, asayiş bozma anlamına gelen “isyan”a karşı, mevcut otorite Osmanlı idaresinin aldığı tedbirler “sert adımlar” olarak neredeyse kınanıyor ve Türklerin Kıbrıslıları **zorla İslamlaştırdığı** vurgusu yapılıyor. Zorla İslamlaştırma (Exislamismo) konusu hemen bütün ders kitaplarında yer alan bir vurgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta bazı Tarih ders kitaplarında Kıbrıslı Türklerin ve Anadolu’dan Kıbrıs’a sürgün edilen Türklerin bile aslen “Helen” kökenli olduklarının ayrıntılı biçimde ele alındığını görüyoruz (Papadakis,2008: 10).

18.yy. için yapılan bir başka değerlendirmede; “18.yüzyılda Kıbrıslılarda tam bir gerileiş ve yoksulluk ortaya çıktı. Doğal afetler, deprem, kuraklık, çekirgeler ve salgın hastalıklar ile kötü yönetim, keyfi hareketler, ağır vergilendirme ve ilgi eksikliği nedenleri, adaları gelişme ve servet kaynakları açısından kötü duruma düşürdü” (Kıbrıs Tarihi, 2011:108) denilmektedir. Bu ifadelerin neredeyse aynısının, esas aldığımız Lise tarih ders kitabının değişik sayfalarında ve başka tarih kitaplarında da sıkça tekrarlandığını görüyoruz. Tabii ki burada, Türkler “**kötü idareci**” olarak değişik kavramlarla nitelendirilirken, aynı cümlede afetlerle birlikte zikredilmesi, sanki tabii afetlerin de sorumlusu Türk idaresi imiş gibi gizli bir ithamı da beraberinde getirmiş bulunmaktadır. Ayrıca Kıbrıs’ın “adalar” kelimesiyle diğer adalarla birlikte anılması, Yunanistan’a aidiyet bir başka ifade ile “enosis” düşüncesinin vurgulanması anlamını taşımaktadır. Aslında bu düşünce pek çok tarih ders kitabında aleni olarak da ifade edilmektedir. Mesela; kapağında bir dizi antik sütunun resmedildiği ve Kıbrıslı Rumların Kıbrıs tarihi konusunda ilkökul düzeyindeki başlıca ders kitabı olarak kullandığı *Istoria tis Kyprou (Lefkoşa, 1991)* adlı kitabın kapağında ve metnin değişik yerlerinde “Kıbrıs şimdi ve her zaman sadece Yunandır ve Yunan olmuştur” mesajı verilmektedir (Papadakis, 2008:6).

Ders kitaplarına yansıyan 18.yy. önemli isyanlarından birisi de Kıbrıs Muhassılı Silahtar Çil Osman’a karşı 1764’te baş gösteren ayaklanmadır. Çil Osman’ın bazı yanlış davranışları arkasında Osmanlı idaresine ağır ithamların yer aldığı cümlelerin sonunda, isyanın bastırılması şöyle değerlendirilmektedir; “Türk askeri nerede bir ayaklanma varsa bastırmak için sakinlerini öldürdü. Arazi baskı ve cinayetlerle yönetildi. Kıbrıs bu dönem **mağara adamı** şeklinde **hırsız** ve **katil** olarak karakterize edilebilir” (Kıbrıs Tarihi, 2011: 111). Bu ifadelerde açıkça görüleceği üzere, kamu nizamını sağlamakla mükellef mevcut

otorite yani Osmanlı Devleti'nin ayaklanmayı bastırması kınanarak, Türkler, “**mağara adamı**” yani “**barbar**”, “**hırsız**” ve “**katil**” olarak nitelendirilmektedir.

17. ve 18. yüzyılda Kıbrıs'ta bu gelişmeler olurken, 19.yy. Kıbrıs'ta Osmanlı yönetimi açısından daha zor ve çalkantıların yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

3- 19. Yüzyılda Kıbrıs'taki Gelişmeler

Bilindiği üzere, 1821 Yunan isyanı, Mısır Meselesi, Tanzimat ve Islahat Fermanları ve 93 Harbi, 19.yy.'da Osmanlı Devleti'nin yaşadığı önemli olaylar arasındadır. Bu olaylardan, Yunan isyanı, Tanzimat'ın getirdikleri ve 93 Harbinin siyasi sonuçları, Kıbrıs tarihi veya Kıbrıs'ta Türk idaresi açısından önemli sonuçları da beraberinde getirmiştir. Bu durum, Rum tarih ders kitaplarına da önemli ölçüde yansımıştır. Özellikle Yunan isyanı sırasında Kıbrıs'taki Rumlar'ın bunu fırsat bilerek mevcut otoriteye karşı ayaklanmaları ders kitaplarına şöyle yansımıştır; “ isyanın temel nedeni ağalardır. Türkler Lefkoşa'da çoğunluk oldular... tüm adada nüfusları arttı... ağır vergiler Lefkoşa'daki protestoları artırdı... o zaman kalabalık Türkler şehri (Lefkoşa) talan edip yaktılar... şehirdeki isyancılar alınırken istismar ve yağmalamalara karşı başpiskopos rüşvet vaat ederek kurtarmış... o zamanki idareci ve başpiskopos Kıbrıs milli şehidi kabul edilmiştir... önemli bir sonuç olarak Türklerin Kıbrıs'taki ayaklanmaları bastırmada çok ölümlerin olması nedeniyle görüşmeler yapılmıştır... Yunanistan'da devrimin patlak vermesi başarılı başpiskopos Cyprian, Chrysanthos dönemiyle çatıştı ve sürgün edildiler. Kıbrıs'ta devrime hazırlanmak ve bilgi edinmek için uzmanlar getirilerek şirketler kuruldu ama Kıbrıs devriminde aktif olmadılar... bu sıralarda Kıbrıs valisi olan Küçük Mehmet, devrime (isyana) ait deliller buldu. Sultan, isyanı bastırmak için Küçük Mehmet'e maddi teşvik ve yardım gönderdi. Küçük Mehmet başpiskopos ve piskoposlar üzerine özel katliamlarla devrimi etkisizleştirdi... 9 Temmuz 1821'de **büyük katliam** başladı. Önce Başpiskopos ve piskopos Paphos'da Chrysanthos, Kition'da Meletios ve Girne'de Lawrance idan edilir. 9 Temmuz'da başlayan olaylardaki kahraman Kıbrıs Başpiskoposuna şair Vasilis Michaelides (Dokuz Temmuz 1821) adlı şiirini ithaf etti... 9 Temmuz'daki idam kemikleri 1930'da Yunanlar (Rumlar) tarafından Lefkoşa'daki Faneromenis Kilisesine yerleştirildi... 1821 yılında kan vergisi ödenmiş, Kıbrıs'ı yükseltme yarışı başlamış, hatta isyancılara maddi ve manevi destek için teklifler gelmiştir ” (Kıbrıs Tarihi, 2011:112-113,115-121).

Bu ve benzeri ifadeleri değerlendirdiğimizde; daha önceki isyanlarda da gördüğümüz üzere, aynı yaklaşım tarzı sergilenerek, mevcut otorite Osmanlı Devleti'nin isyanı bastırması kınanıyor, isyanda başı çektikleri ve rol aldıkları için idam edilen bazı din adamları ve

özellikle başpiskopos “Kıbrıs milli şehidi” ilan ediliyor. Bir yasal hak ve görev olarak isyanı bastıran Türkler, **talán eden, yakan, yıkan, rüşvet alan** olarak vasıflandırılıyor veya suçlanıyor. Halbu ki, 1821 Yunan isyanı sırasında Sultan II. Mahmud defalarca gönderdiği fermanlarda; Osmanlı Devleti’nin durumundan ve şimdiye kadar gayr-i Müslimlere karşı âdil ve hoşgörülü davranışından bahisle, diğer Rumlar’ın isyancılara katılmamasını, isyancılarla işbirliği yapanların cezalandırılacağını, isyana teşebbüs etmeyen kendi halinde işiyle-gücüyle meşgul olan Rumların ise her türlü saldırıdan korunacağını bildiriyordu (Köstüklü,1993:27-38). İsyân’ın bastırılması “büyük katliam” olarak vurgulanarak Türklere “**kâtil**” nitelemesinin yapılması dikkat çekiyor. Tabii burada önemli bir husus da cezalandırılan suçluların kemiklerinin 1930’da Rumlar tarafından güney Lefkoşa’daki Faneromenis Kilisesi’ne yerleştirilmesi ve her yıl 25 Mart’ta İsyânın yıldönümü kutlamalarının yapılması Türklere yönelik kin duygularının yeni nesillere taşınması bakımından ayrı bir anlam taşımaktadır. Her yıl yapılan bu kutlamalardan bir örnek vermek gerekirse; Rum Meclis Başkanı Yannakis Omiru 25 Mart 2012’de yıldönümü sebebiyle yaptığı konuşmada, “25 Mart’ın Kıbrıs Hellenizmi için de ebedi bir ilham kaynağı olduğunu... Kıbrıs Hellenizmi için mücadeleye devam edeceklerini” (Kıbrıs Postası,2012) ısrarla vurgulamıştır. Başta Rum Yönetimi Başkanı, Meclis Başkanı ve diğer üst düzey yetkililerin katıldığı törenlerde ortaya konan tutum ve iradenin mevcut ders kitaplarında da yer alması Adadaki her iki toplumun eşit ve barış içinde birlikte yaşama arzusunu ve zeminini baltalamaktadır.

Ders kitaplarına yansıyan 19. yy. önemli olayları arasında Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla gelen reformlar ve Rumların bu reformlar çerçevesinde Türklere bakışı konuları gelmektedir. Bu reformlar Lise tarih kitabında; “Sultan Avrupalılar arasında, Hristiyanların idaresinin demokratik ilkelere dayandığı izlenimini vermek için yanılıcı reformlar yapmak zorunda kaldı” (Kıbrıs Tarihi,2011:129) ifadeleriyle değerlendirilirken, Türkler’in samimi olmadığı ve **yanılıtan** ve **aldatan** bir karaktere sahip olduğu vurgusu yapılmaktadır. Tabii bu ifadeler Tanzimat’ın getirdiği bazı alanlardaki hürriyet ortamını ve hakları suistimal ederek Osmanlı yönetimine karşı oluşacak Rum isyanlarının sözde haklı zeminini oluşturmaya yönelik görünmektedir. Nitekim ileriki sayfalarda; “önceki reformlar uygulanmadığı gibi, birçok güç sahibi uygulamayı önledi ve hatta Türkleri kışkırttı” (Kıbrıs Tarihi,2011:130) ifadeleriyle problem yaratanların Türkler olduğu vurgulanmaktadır.

Tanzimat döneminden başlayıp 93 Harbine giden süreçte, Kıbrıs’ta mevcut yasal otorite Osmanlı Devleti aleyhine Rum faaliyetleri devam etti. Bu dönemdeki olaylar ders kitabına şöyle yansıtılmıştır; “son elli yılda en fazla dramatik olaylar Türk egemenliğinde oldu. Üç kez olan ayaklanma ve toplumsal protestolar münasebetiyle Osmanlı yetkilileri

baskıcı ve **ağır vergilendirme** yoluna gitti. İlk ayaklanma lideri Nicholas Theseus'ın ve Larnaka'nın direnci kırıldı. Buna paralel olarak bölgede Hristiyan ve Müslüman çiftçiler arttı. Türk imam gönderildi. Bu da isyana sebep olmuş adaya sevk edilen Türk askerleri bu isyanı bastırmıştır” (Kıbrıs Tarihi,2011:122). Bu ifadelerde de görüleceği üzere, Türkler **baskıcı** ve **ağır vergiler alan** bir toplum olarak sunuluyor.

Bilindiği üzere, 1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı, nam-ı diğer 93 Harbi sonrasında oluşan siyasi durumla Osmanlı Devleti 12 Temmuz 1878 İstanbul Antlaşması ile İngilizlerin Kıbrıs'a çıkmasına müsaade etti ve bu tarihten itibaren tapusu Osmanlı'da kalmak kaydıyla Kıbrıs'ın yönetimi İngilizler'e geçmiş oldu. Kıbrıs'ta Osmanlı idaresinin son bulması, Rum ders kitaplarında “Kıbrıs Helenizmi Türk işgalinden kurtuldu” (Kıbrıs Tarihi,2011:146) şeklinde değerlendirilmiştir. Rumlar'ın böyle bir değerlendirmeyi, İngiliz yönetimine geçişten sonra kısa sürede Enosisi gerçekleştirebilecekleri ümidiyle yaptıklarını anlıyoruz. Nitekim 1865'te Kıbrıs Başpiskoposu seçilen Sophronius'un, İngilizlerin ilk Kıbrıs Genel Valisi Sir Garnet Wolseley'i ziyareti sırasında söylediği sözler ders kitaplarına alınmıştır; Başpiskopos şöyle demektedir; “ ‘Biz hükümet değişikliğini kabul ediyoruz, biz İngiltere'nin Kıbrıs'a yardımcı olacağına inanıyoruz, çünkü İyon adaları olarak fiziken anne (anavatan) Yunanistan'a bağlıyız'. Başpiskopos Sophronius Lefkoşa'da bir resepsiyonda yaptığı konuşmada da halkın çoğunluğunun Kıbrıs'ta özgürlük ve adalet beklentisi içinde olduğunu dile getirdi” (Kıbrıs Tarihi,2011:147). Bütün bu ifadeler, Türkler'e **Enosis'i engelleyen işgalciler** olarak bakıldığını göstermektedir.

1878'de Türk idaresi sona erip, İngiliz yönetiminin kurulmasıyla birlikte Kıbrıs'ta Türkler için zor günler başladı. Bu zorluklar içinde, 1960'ta bir ümit olabilir düşüncesiyle Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Ancak 1960 sonrası gelişmeler de Türkler açısından çeşitli sıkıntı ve problemleri beraberinde getirdi. Ne gariptir ki, Kıbrıs Rum ders kitaplarında bu dönem farklı bir şekilde yansıtılmıştır.

4- Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi'nde Türkler'e Bakış

Ders kitaplarını konu edinen ve bir Rum tarafından yapılan bir araştırmada, Rumlar'ın 1960'lı yılları ders kitaplarına nasıl yansıttıkları ve bu dönemde Türklere ve Türkiye'ye nasıl baktıkları hususu şöyle dile getirilmektedir;

1960'lı yıllarda, etnik gruplar arası şiddetin yaşandığı dönem kısaca ve sadece Kıbrıslı Rumlar'ın bakış açısından aktarılmaktadır. Kıbrıslı Türkler olayları kışkırtan “isyancı Türkler” olarak anılmakta ve çatışmalardan sorumlu tutulmaktadır. Bu dönem “Türklerin” (Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin) “Helenlere” saldırılarda bulunduğu bir dönem olarak

sunulmakta, Kıbrıslı Türklerin yaşadığı ızdıraplar o dönemde Kıbrıslı Rumların acılarından çok daha fazla olmasına rağmen “Helen” ızdırabının daha şiddetli olduğu, Türk savaş uçaklarının “uygar nüfus (yani Kıbrıslı Rumlar) arasında felaket ve ölüm” yaydığı bir dönem olarak gösterilmektedir. ..İlkokul ders kitaplarında 1960- 1974 yılları şöyle aktarılmaktadır: “Cumhuriyetin kurulduğu 1960 yılından 1974’e kadar Kıbrıs bütün sektörlerde görülmemiş düzeyde kalkındı. Nüfusun tamamı çalışıyordu ve halkın yaşamı gitgide daha da iyileşti”. Bu ifade 1960’lı yılların büyük bölümünde yoksulluk ve korku içinde, tecrit edilmiş bir hayat süren, beşte biri yerinden edilmiş Kıbrıslı Türklerin hayat şartlarını görmezden gelmektedir. Aynı dönemdeki Kıbrıslı Türk yönetiminin bölünmeci bir politika izlediği ifade edilirken, Kıbrıslı Rumların Yunanistanla birleşme konusundaki ısrarcılığı ve bunun sonucunda 1967 yılında parlamentoda oybirliğiyle birleşme kararı alındığı konusuna tek bir kitapta ve çok kısaca değinilmektedir (Papadakis, 2008:9-10).

Bu satırların yazarı Papadakis’in haklı değerlendirmeleri karşısında bize herhangi bir söz düşmemektedir. Şimdi, 1974 Kıbrıs Harekâtı ve sonraki gelişmelerin ders kitaplarında nasıl değerlendirildiğine bakmak istiyoruz;

5- 1974 Kıbrıs Harekâtı ve Sonrası

Araştırmamızın ağırlığını oluşturan Lise tarih ders kitabının 294. sayfasında *Darbe ve İşgal* başlığı altında, Türkiye’nin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve sonrasında Kıbrıs’taki gelişmeler özetle şöyle ele alınmaktadır;

“Başbakan Bülent Ecevit’in Kıbrıs’ta, İngiliz- Türk beraberliğinde olası bir müdahale için üçüncü garantör güç olarak İngiltere’yi ikna çalışmaları yaptıktan sonra, **işgalcilerin başbakanı, Atilla ordularını** Kıbrıslı Türklerin garanti ve korunması için Kıbrıs’a sevketti ve 20 Temmuz 1974 Cumartesi şafakla **Türk işgali** Girne kıyılarında başladı...Türk kuvvetleri iki aşamada Kıbrıs’a taşındı. İlk aşama 22 Temmuz’a kadar sürdü. Türkler işgalin bu ilk aşamasında tamamen savunmasız ve darbe nedeniyle dağınık Kıbrıs’ta Girne’yi fethetti...Girne- Lefkoşa yolu kontrol altına alınacaktı. Atina, **Kıbrıs’a karşı işlenen suç** ve aynı zamanda cunta ihaneti ağırlığı altında çöktü... Sampson darbe hükümeti ve Yunanistan’daki cuntanın çöküşü ile birlikte Kıbrıs yüzünden Türk- Yunan savaşı olasılığı karşısında BM’nin aktif olmasında Amerikan faktörü etkili oldu... Türkler sürekli **ateşkes ihlali** yaptı. Cenevre Konferansı bittikten sonra 14 Ağustos 1974’te Kıbrıs’a karşı yeni bir saldırı başlattı ve Kıbrıs topraklarının % 36.4’ünün **silah zoruyla** ele geçirilmesi, **yayılmacı** amaçlarını tamamlayan Türkiye’nin gerçek niyetini ortaya çıkardı. ...İşgalin bir sonucu olarak binlerce Kıbrıslı Rum, kendi ülkelerinde mülteci oldular. Ada topraklarının s%36.4’ünün

işgali, Kıbrıs ekonomisi için en ciddi darbe oldu...Yine belirtmek gerekir ki, askerî, ekonomik, idarî ve siyasi işgal için Türkiye'nin güçlü varlığı (modern ekipmanlar ile yaklaşık 40 bin asker) 1974'ten buyana Kıbrıs'ta mevcut olageldi. Adanın demografik karakterini değiştirmeyi hedefleyen askerlerin **İşgal altındaki Kıbrıs**'tan derhal çekilmesi istendi. ...**Sahte Kıbrıs Türk Devleti**, tek taraflı irade beyanı, bölücülük ve yasadışı olarak BM tarafından kınandı (15 Kasım 1983)...” (Kıbrıs Tarihi,2011:294-303).

Özetle verdiğimiz bu ifadelerde; Enosis'i gerçekleştirmek için yapılan darbenin sonuçlarını önlemek, Kıbrıs Türklerinin can güvenliği ve geleceğini korumak için tamamen uluslar arası antlaşmalardan doğan yasal bir hakkı kullanan ve bununla da yükümlü olan Türkiye, ağır ifadelerle kınanmakta ve suçlanmaktadır. Yukarıdaki metinde yer alan suçlayıcı ifadeler ders kitabının ilgili sayfalarında sıkça tekrarlanmaktadır. Görüleceği üzere, mazlum Ada Türkleri ve garantör devlet Türkiye; işgalci, yayılmacı, zorba, Kıbrıs karşı suç işleyen bir millet ve devlet olarak görülüyor. Türk ordusu, **Atilla orduları, işgalci, ateşkes ihlali yapan**, hukuku hiçe sayan bir kuvvet olarak nitelenmektedir. Öteyandan, Kıbrıs Türkleri ve KKTC; **sahte, tek taraflı ilan edilen, bölücü ve yasadışı** olarak ilan edilmiş bulunmaktadır.

III- SONUÇ

Buraya kadar 5 ana dönem olarak ele aldığımız ve Kıbrıs tarihi açısından önemli görülen kronolojik olaylarda, “Türk” ve “Türkiye” kavramının, Rum tarih ders kitaplarına ne şekilde yansıdığına bakmaya çalıştık.

Metinlerde de açıkça görüldüğü üzere, “Türk” kavramına karşı olumsuz yaklaşımlar, en ağır ve hakaret içeren kelime ve kavramlarla dile getirilerek, Kıbrıs adasının Rumlarla birlikte eşit haklara sahip sakinleri olarak insanca yaşamak isteyen Kıbrıslı Türkler ve Türkiye dozu en yüksek seviyede kelime ve kavramlarla tezyif ve tahkir edilmektedir. Böyle bir anlayış ve eğitim sürecine muhatap olan Kıbrıs Rumlarının ve özellikle okul öğrencilerinin Türklere ve Türkiye'ye bakışı da tabii olarak bu çerçevede oluşacaktır.

Halbu ki, Tarih öğretimini konu alan 2001 yılı Avrupa Konseyi Önerisinde “öteki'ni dışlamayan, düşmanlığı körüklemeyen, uzlaşmacı, ideolojik yönlendirmelere alet edilmeyen” bir tarih eğitim programı tavsiye edilip Rum kesimi de bu öneriyi onaylamış bulunmaktadır. Ancak, yukarıdan beri ortaya konduğu üzere, mevcut Rum tarih ders kitaplarında söz konusu ilkelere uyulmadığı hatta tam tersi bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Rum Kesimi tarih ders kitaplarındaki bu tablo, Adada Türk- Rum her iki toplumun insanca, barış ve huzur içinde

birlikte yaşama zemini ve arzusunun oluşmasında tarih ders kitaplarının rolünün bir kez daha hatırlanması gerçeğini ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

Bibliyografya

John Child- Paul Shister- David Taylor, *Understanding History I*, London 1991, p.124

Kıbrıs Postası, (2012), “Osmanlı’ya İsyân Kutlamaları”, *Kıbrıs Postası*, 26 Mart 2012;
<http://www.kibrispostasi.com/print.php?news=76153> (erişim tarihi: 11. 02. 2013)

Kıbrıs Tarihi (2011), Αγγελικη Παντελιδου (Angeliki Pandelidou)– Κωνσταντια Χατζηκωστη (Konstantia Hadzikosti), Ιστορια της Κυπρου Μεσαιωνικη – Νεοτερη (1192 - 1974) (Kıbrıs Tarihi, Ortaçağ – Modern dönem 1192 - 1974), yeni baskı, Lefkoşa

Köstüklü,N.(2006), *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya, s.136, 139

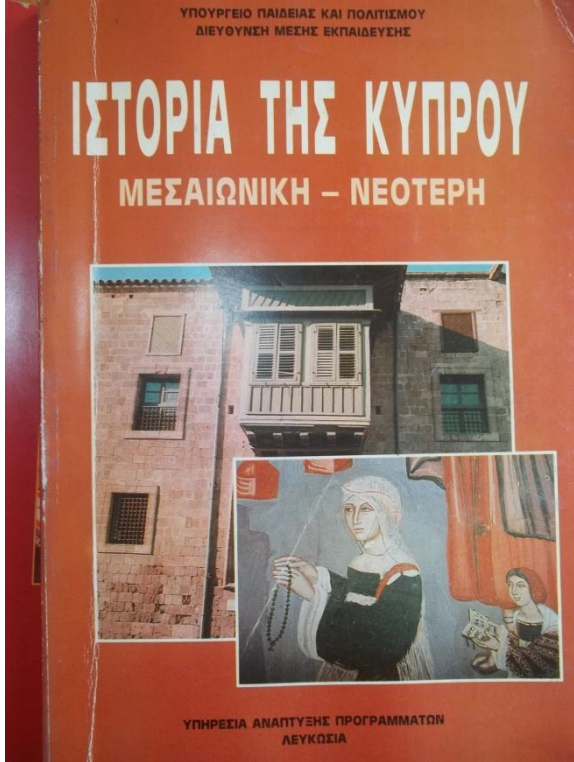
Köstüklü, N., (1993), *1820- 1836 Yıllarında Hamid Sancağı ve Türkiye*, Selçuk Üniv. Eğitim Fak. Yay., Konya , s.27- 38.

OİK: (2000);*Osmanlı İdaresinde Kıbrıs*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yay., Ankara, s.12 vd.

- Papadakis, Y., (2008), “Bölünmüş Kıbrısta Tarih Eğitimi” , *PRIO Raporu 2/2008*, Oslo 2008,
http://www.prio.no/Global/upload/Cyprus/Publications/ReportHistory%20Education%20Trk_WEB.pdf; erişim tarihi: 02. 01. 2013)

Polydorou, A. (1991), *Istoria tis Kyprou* (Kıbrıs Tarihi), Lefkoşa, s.69.

YAP(2005) (Ypiresia Anaptyxis Programmaton), *Istoria tis Kyprou, Gymnasio* (Kıbrıs Tarihi-Lise)
Lefkoşa, s. 105;

Resim 1: Kıbrıs Tarihi, Ortaçağ – Modern Dönem 1192 - 1974,
yeni baskı, Lefkoşa,2011.

Resim 2: *Istoria tis Kyprou*, *Gymnasio*,
(Lefkoşa, 2005), s. 105.

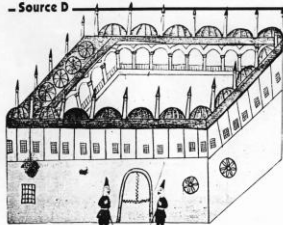
Other members of the divan might include the vizier for finance, the *aga* (commander) of the janissaries and the grand admiral. This group discussed the advice they would give the sultan; the divan also acted as the highest court in the Ottoman Empire.

Some of the laws of the empire were passed by the sultans; others were Islamic laws from the Koran and Hadith. Learned Muslims called *ulema* interpreted these laws. Some of the *ulema* were made judges, or *qadi*, and they passed judgement on people who broke the law.

Punishments were harsh. The sultan didn't just employ his officials; because they were slaves he owned them. They were sometimes killed if they displeased him. Selim beheaded seven grand viziers during his eight brief years as sultan. Executions were in public and gruesome. Even minor crimes had severe penalties, for example cutting off a thief's hands. The sultan had no police force to keep law and order; he had to rely on fear. But the Koran also supported severe punishments and suffering was more common then than today; anyway, so people generally regarded the punishments as normal.

But in other respects, the Ottoman Empire was very tolerant. Whilst all Muslims in the empire were governed by the laws of Islam and tried by Muslim *qadis*, foreigners were treated differently. They were allowed to keep their own cultures and religions as long as they paid slightly higher taxes than Muslims. They were also allowed to be governed by their own laws and tried by their own courts. This was much more tolerant than most European countries were towards other races and religions at this time.

— Source D

A caravanserai in the Iranian desert, as shown in a contemporary manuscript. Soldiers are on guard and the door has been closed by chains.

— Source E

Miniature paintings showing Ottoman punishments.

Resim 3: *Understanding History I*, (London, 1991), p.124

